

Selvitysraportti

Johdanto

Tämä on raportti suunnittelija Larri Himman tekemästä selvityksestä Luetaan yhdessä verkoston toiminnasta. Koska verkoston toiminnanjohtaja Henna-Maija Syrjälä on pitkään pyörittänyt liki sadan ryhmän verkostoa yhden ihmisen voimin, on hänen ollut vaikeaa tuntea jokaisen ryhmän tilannetta ja toimintaympäristöä. Aiemmin ei ole myöskään ollut resursseja ryhmien syvempään kuulemiseen toiminnan kehittämiseksi.

Näistä syistä Paikka auki -rahoituksella palkattiin Larri Himma tekemään selvitystä, jolle määriteltiin kuusi tavoitetta.

1. Selvityksellä varmistetaan ryhmien toimivuus sekä saadaan ajankohtainen kuva heidän toiminnan luonteesta.
2. Selvityksen vastauksista muodostuvan kokonaiskuvan avulla pystytään kehittämään Luetaan yhdessä -toimintaa.
3. Selvityksellä voidaan varmistaa, että vapaaehtoisten ääni tulee kuulluksi toimintaa kehitettäessä.
4. Koska verkoston ryhmät sijoittuvat ympäri Suomea, ja koska toimisto sijoittuu Helsinkiin, riskinä on, että kaukaisempien paikkakuntien ääni ei tule kuulluksi eikä heidän toiminnan arjen haasteet ole välttämättä verkoston työntekijöille tiedossa. Selvityksellä pyritään paneutumaan myös kauempien paikkakuntien ryhmien toimintaan ja varmistamaan, ettei he kärsi mahdollisesti alueellisesti yleisistä ongelmista.
5. Selvityksellä voidaan osoittaa toiminnan rahoittajalle, että verkosto seuraa kaikkia ryhmiänsä sekä kehittää näiden toimintaa.
6. Selvitys on tapa saada ryhmät keskustelemaan vapaaehtoistensa kesken toiminnastaan sekä tapa verkoston työntekijöille välittää ajankohtaista informaatiota vapaaehtoisille.

Selvitystä varten verkoston 95 ryhmästä haastateltiin 65 ryhmää. Haastattelematta jääneet ryhmät eivät joko poikkeuksellisen luonteensa vuoksi tulleet mukaan selvitykseen tai heihin ei saatu yhteyttä usean lähestymisviestinkään jälkeen.

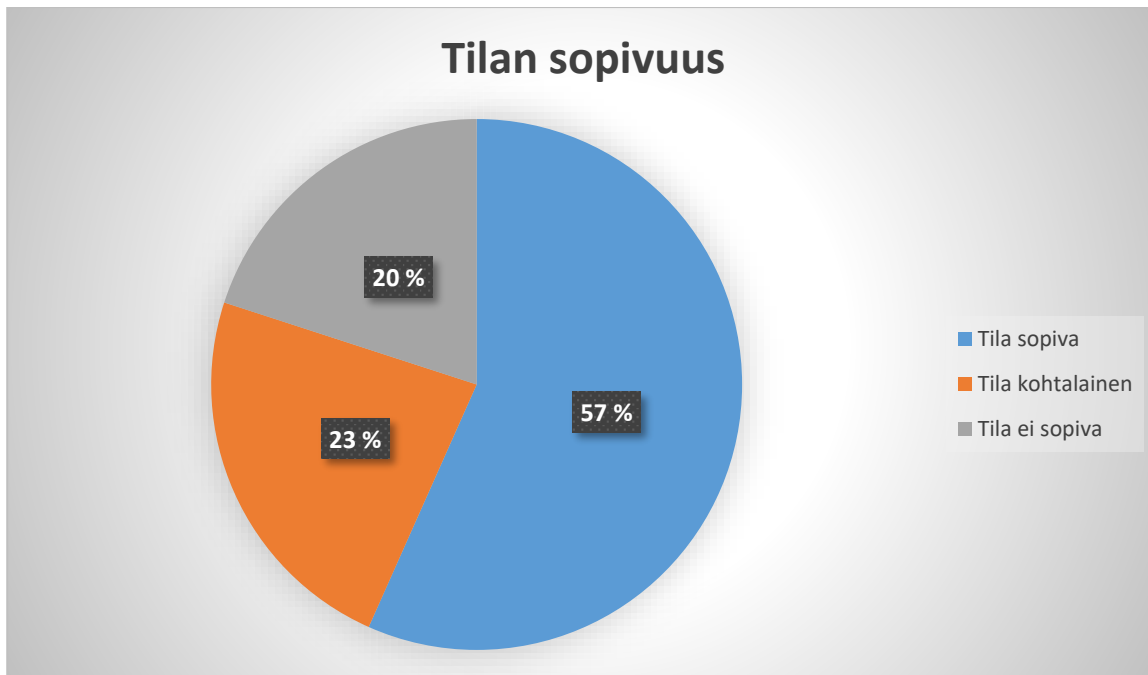
Ryhmille lähetettiin lista selvityksessä läpi käytäviä kysymyksiä, joista ryhmän tulisi keskustella vapaaehtoisten kesken. Tämän jälkeen yksi ryhmän vapaaehtoisista kävi keskustelun Larri Himman kanssa, jossa vapaaehtoinen kertoi ryhmänsä vastaukset kysymyksiin. Suurin osa keskusteluista käytiin puhelimitse; Turun ja Kotkan ryhmien kanssa keskustelut käytiin kootusti ryhmäkeskusteluina.

Keskustelut käytiin toukokuun 2017 ja huhtikuun 2018 välisenä aikana. Ryhmille lähetettyä esikysymyslomaketta muokattiin elokuussa 2017 sekä tammikuussa 2018. Elokussa lomakkeesta jätettiin pois jotain kysymyksiä, koska niiden vastaukset eivät tuntuneet tuovat uutta tietoa. Tammikuussa lomakkeeseen lisättiin kysymys 5.4 opiskelijoiden sosiaalisesta toimintakyvystä sekä osallisuudesta.

Pyrin alla erittelemään haastatteluista nousevia teemoja kysymyskohtaisesti sekä avaamaan kysymysten tarkoitusta. Osiin kysymyksiin vastaukset olivat selkeitä kyllä/ei -tyyppisiä, mutta useimmissa vastaukset olivat laadullisia sekä ajoittain epäsuoria vastauksia kysymyksiin. Tästä johtuen vastausten luokittelu selkeisiin kategorioihin ei kaikissa kysymyksissä ole mahdollista. Kysymykset olivat myös tapa viestittää vapaaehtoisille joidenkin osa-alueiden tärkeydestä verkoston toiminnalle.

Kysymykset ja tulokset

1.1 Onko ryhmän käyttämä tila sopiva? Toimiiko yhteistyö yhteistyökumppanien (tilan tarjoaja) kanssa hyvin?

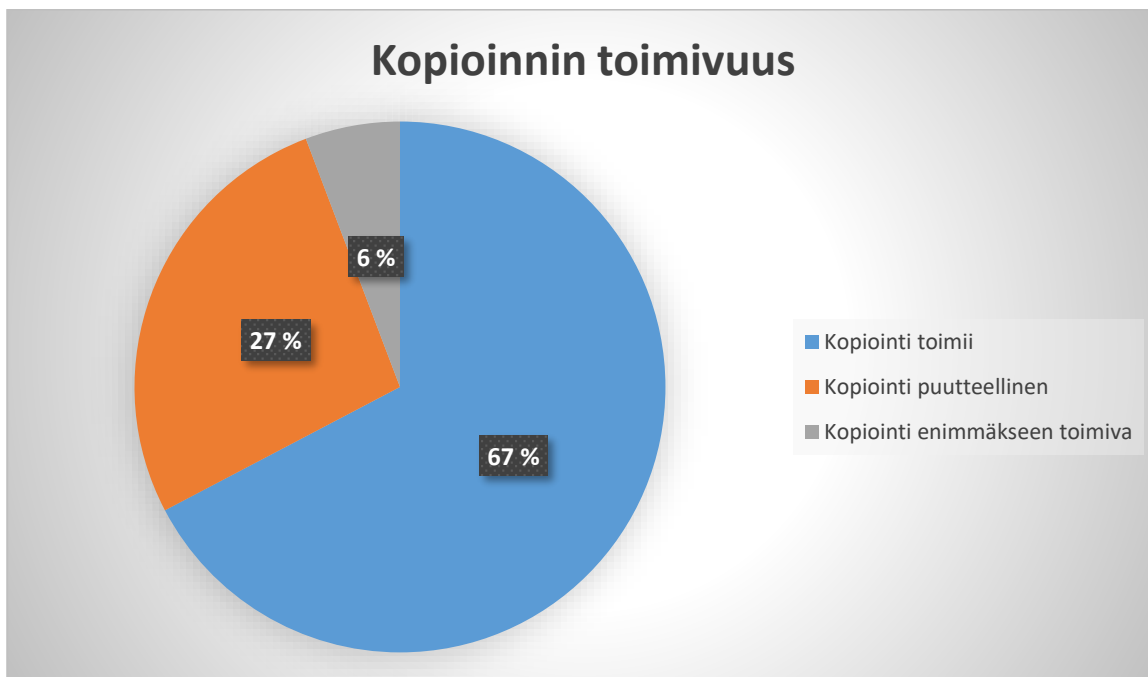

57% ryhmistä, heidän käyttämänsä tila oli sopiva, mutta yhteensä 43% tila oli kohtalainen tai ei sopiva. Yleisimpinä sopivuutta hankaloittavina seikkoina mainittiin tilan pieni koko. Tämä teki jakautumisen pienryhmiin hankalaksi, ja pienryhmiin jakautuminen pienessä tilassa teki tilasta usein meluisan, mikä vaikeuttaa keskittymistä. Myös esimerkiksi kirjastojen yleisissä tiloissa tai kahviloissa toimivien ryhmien ongelmana oli tilojen hälyisyys. Tarvittavien laitteiden tai kalusteiden puuttuminen mainittiin joitain kertoja ongelmana.

Vain neljässä tapauksessa mainittiin, että yhteistyö tilantarjoajan kanssa on puutteellista. Mainitut puutteet olivat tulostuksen järjestämisessä sekä tilojen käytön saatavuudessa.

Toimivien tilojen löytäminen ei ole välttämättä helppoa, ja varsinkin pienillä paikkakunnilla mahdolliset vaihtoehdot ovat vähässä. Jos ryhmän käyttämä tila on huono, kannattaa vapaaehtoisten olla yhteydessä verkoston työntekijöihin, joiden kanssa vaihtoehtoja voidaan miettiä yhdessä.

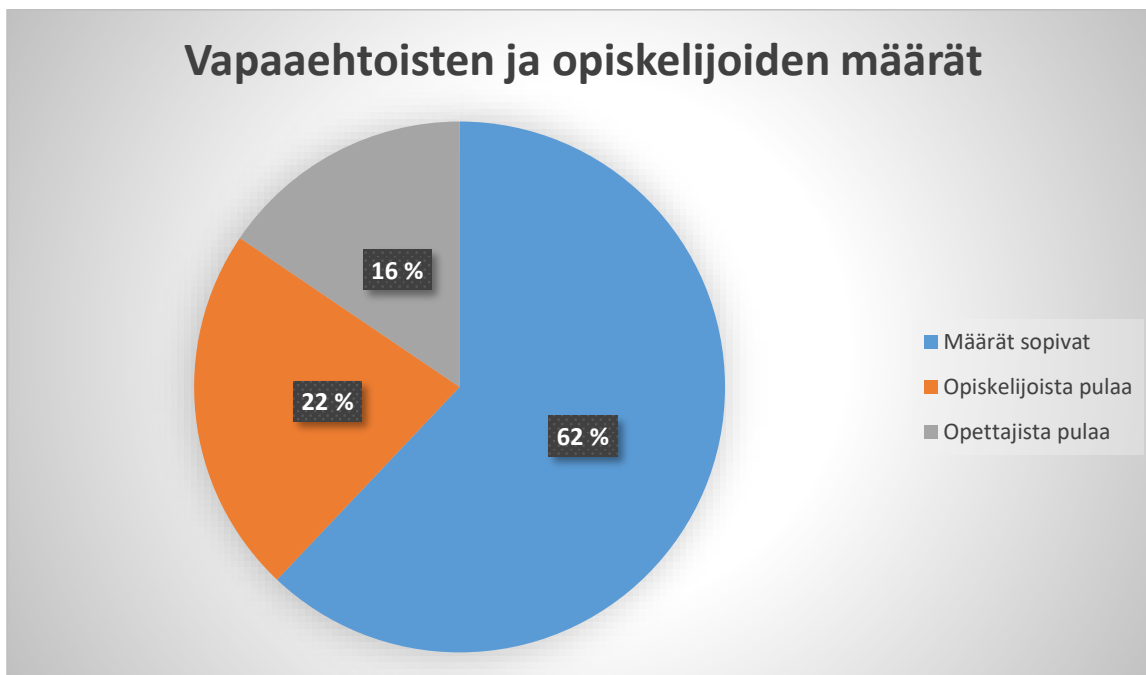
1.2 Toimiiko materiaalin tulostus- ja kopiointijärjestely hyvin?

Puutteellinen kopiointi on yksi yleisimmistä ryhmien kohtaamista ongelmista. Osa ryhmien yhteistyökumppaneista, joiden tiloissa ryhmät ovat, eivät ole suostuneet antamaan ryhmien kopioida vapaasti, johtuen kopioinnin kustannuksista. Joissain ryhmissä kopiointiin saattoi olla tilantarjoajan lupa, mutta käytännössä lukittujen tilojen takana oleva tulostin tai tietokone tekee kopioinnin hankalaksi tai mahdottomaksi.

10 prosentissa ryhmistä on päädytty kopioimaan tarvittavat materiaalit vapaaehtoisten kotona. Osa vapaaehtoisista ei ole pyytänyt hyvitystä käytetylle paperille ja mustekaseteille, sillä niiden kustannusten arviointi on vaikeaa. Hankaluudesta huolimatta verkosto on valmis maksamaan vapaaehtoisille kuitteja vastaan mustekasetteja sekä papereja käytön oman arvion mukaan. Jos kopiointijärjestely tilantarjoajan kanssa ei toimi, kannattaa tästä olla yhteydessä verkoston työntekijöihin.

1.3 Onko opiskelijoiden ja vapaaehtoisten määrät sopivat?

Lähes kaikille Luetaan yhdessä -verkoston ryhmille on tyypillistä, että opiskelijoiden määrä tunneilla vaihtelee runsaasti. Tämän vuoksi joillain tunneilla vapaaehtoisia tarvittaisiin enemmän, kun taas toisilla kerroilla vapaaehtoisia on opiskelijoiden määrään suhteessa liikaa.

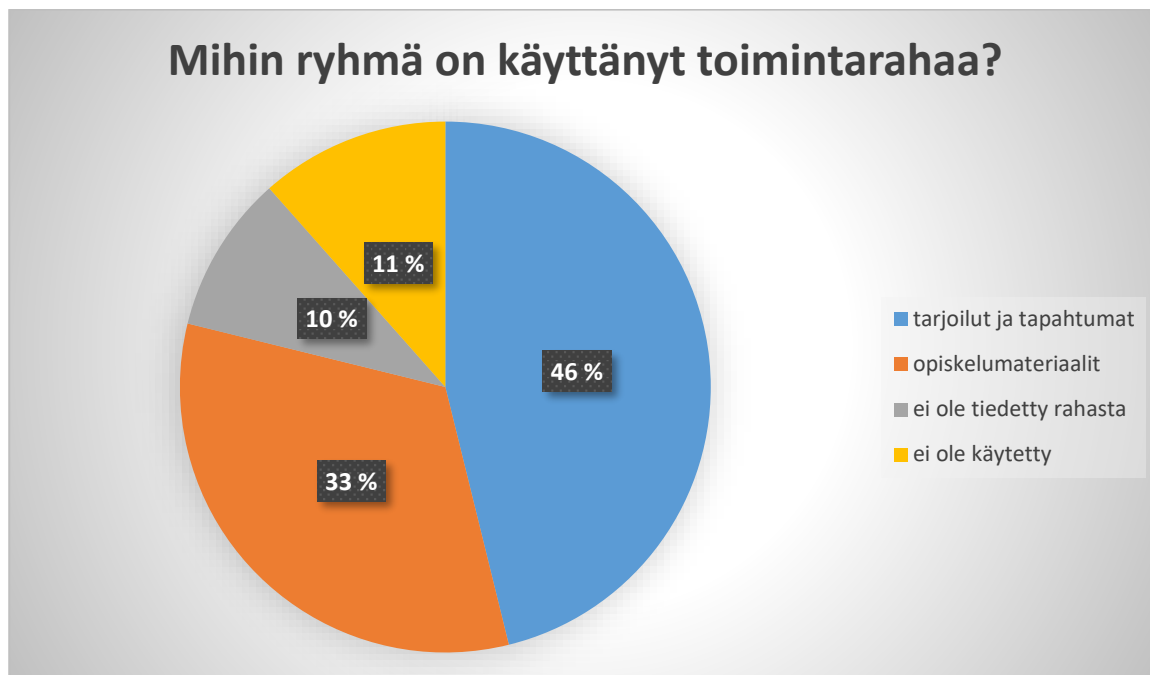
Useimmilla ryhmillä vapaaehtoisten ja opiskelijoiden määrät ovat keskimääräisesti suhteessa toisiinsa sopivalla tasolla. Kuitenkin yhteensä 38% ryhmistä oli pulaa joko vapaaehtoisista tai opiskelijoista. Useat ryhmät kertoivat, että etenkin vuoden 2015 turvapaikan hakijoiden aallon jälkeen opiskelijamäärät ovat tasaisesti hiipuneet. Tämä on johtanut myös joidenkin ryhmien lakkauttamiseen, vaikka myös uusia ryhmiä on syntynyt.

Vuoden 2017 vuosikertomuksen mukaan Luetaan yhdessä -ryhmissä oli yhdellä opetuskerralla keskimäärin 10 opiskelijaa, viisi opettajaa ja kaksi lasta. Yhdellä vapaaehtoisella oli keskimäärin 2 opetettavaa. Verkoston tavoitteena on opetus 2-3 opiskelijan pienryhmissä, johon näin ollen tilastollisesti päästiin, joskin ryhmäkohtaista vaihtelua on runsaasti.

Verkoston työntekijät ovat auttaneet ryhmiä tasaiseen tahtiin uusien vapaaehtoisten ja opiskelijoiden etsimisessä. Tätä on tehty sosiaalisessa mediassa mainostamalla, lehtiartikkeleilla paikallislehdissä, levittämällä esitteitä eri toimijoille sekä tiedottamalla toiminnasta viranomaisille.

Tätä työtä jatketaan jatkossakin sekä selvitämme mahdollisuuksia myös uudenlaisiin markkinointimenetelmiin. Kokemuksen mukaan opiskelijoiden ja vapaaehtoisten omat verkostot ovat edelleen kuitenkin tehokkaimpia tapoja saada uusia ihmisiä mukaan toimintaan. Tästä on hyvä muistuttaa sekä vapaaehtoisia että opiskelijoita.

1.4 Onko toimintaraha riittävä, mihin ryhmä käyttää sitä ja olisiko tarvetta laajemmalle käytölle?

Luetaan yhdessä -verkosto myöntää 50€ toimintarahan vuodeksi jokaiselle ryhmälle. Toimintaraha on tarkoitettu käytettäväksi esimerkiksi tarjoiluihin opetustuntien lomaan, kauden päättäjäisten järjestämiseen tai vaikka yhteiseen retkeen. Lisäksi on mahdollista hankkia opiskelutarvikkeita tarpeen mukaan. Jos ryhmälle tulee kustannuksia materiaalien tulostuksesta, myös näihin on mahdollista saada korvausta verkostolta. Verkoston rahalliset resurssit kuitenkin vaihtelevat vuosittain, ja ryhmiltä toivotaan säästeliäisyyttä materiaalien käytössä.

Vaikuttaa, että verkosto ei ole onnistunut tarpeeksi selkeästi viestimään näistä eri mahdollisuuksista, sillä yli puolet ryhmistä eivät ole käyttäneet tai tienneet toimintarahasta tai ovat luulleet sen sisältävän opiskelumateriaalikulut. Sekavuutta on myös luonut aiempi käytäntö, jossa oppikirjoja myytiin opiskelijoille, ja nämä rahat voitiin käyttää virkistystoimintaan. Tätä käytäntöä

jouduttiin muuttamaan rahoittajan vaatimuksesta. Nykyään rahaa ei saa periä kirjoista, ja tieto toimintarahasta ei ole välttämättä tavoittanut kaikkia ryhmiä. Verkosto pyrkii viestimään tästä käytännöstä selkeämmin jatkossa.

Viisi ryhmistä kertoi toimintarahansa olevan liian pieni, ja monet ryhmät kertovatkin vapaaehtoisten ja opiskelijoiden tuovan tarjoiluja omasta takaa. Osa ryhmistä kertoi myös jättävänsä rahan käyttämättä, koska siihen liittyvä kuittien lähettely on turhan monimutkaista. Haastatteluissa myös ehdotettiin, voisiko toimintarahansa suuruus olla suhteessa ryhmän suuruuteen. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin tyytyväisiä nykyiseen menettelytapaan.

1.5 Onko puolivuositainen raportointi sopivan kattavaa ja sen sisältö hyvä?

Ryhmistä 31 koki puolivuositteisten raporttien sisällöt hyväksi tai melko hyväksi, kun taas 13 vastaajista koki raportin sisällön hankalaksi. Raportteissa yleisimmin koettiin hankalaksi vastata kysymykseen opiskelijoiden pääsystä koulutukseen tai töihin, sillä opiskelijat harvoin ilmoittavat vapaaehtoisille, jäävätkö he pois ryhmistä esimerkiksi koulutukseen tai työhön pääsyn vuoksi. Myös opiskelijoiden kielen kehityksen arviointia on pidetty hankalana, koska siihen vaikuttaa muutkin tekijät kuin Luetaan yhdessä -tunneille osallistuminen. Joitain ryhmiä vaivasi raportoinnin paljous, ja heistä osa ehdotti, voisiko raportointia tehdä vain kerran vuodessa. Suurin osa kuitenkin piti raportoinnin pohjia hyvinä, eivätkä nähneet niiden kysymyksissä kehitettävää. Verkosto on vuoden aikana muokannut raporttipohjien kysymyksiä palautteen myötä.

1. 6. Miten ryhmänne on hoitanut lastenhoidon ja onko järjestely toimiva?

Ryhmät hoitavat opiskelijoiden lapsien mukanaolon eri tavoin. Joillain ryhmillä tilantarjoaja tai muu yhteistyökumppani tarjoaa ryhmälle lapsenhoitajan, minkä avulla vanhemmat voivat keskittyä paremmin opiskelemiseen. Noin kolmasosalla ryhmistä opiskelijat eivät juurikaan tuo lapsia mukaan tunneille.

Lähes puolissa tapauksissa ryhmistä vapaaehtoiset tai opiskelijat hoitavat lapsia tunnin ohessa. Monesti lapset ovat syli-ikäisiä, jolloin he usein joko nukkuvat rattaissa tai ovat vanhemman sylissä tunnilla. Joissain ryhmissä yksi vapaaehtoisista keskittyy lasten hoitamiseen, kun taas joissain ryhmissä lapset leikkivät tilassa ilman lastenhoitajaa.

Seitsemän ryhmistä mainitsee lasten hankaloittavan opiskelua, tai heidän lasten hoidon järjestelynsä ei ole toimiva. Näissä tapauksissa useimmiten lapset pyörivät tilassa vapaasti, ja he joko vievät liikaa vanhempien keskittymistä tai luovat liikaa meteliä, mikä haittaa opiskelemista tai esimerkiksi kirjastoissa muita asiakkaita.

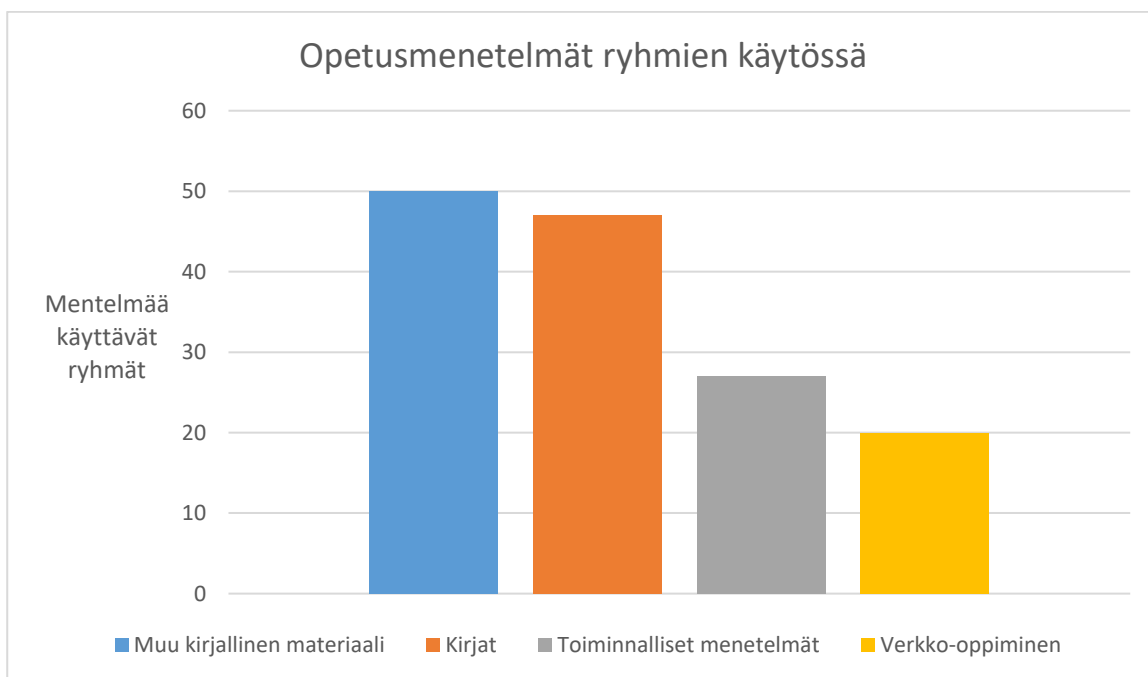
Ryhmien käyttämät tilat vaikuttavat paljon lastenhoidon järjestämisen mahdollisuuteen. Jos tila on tarpeeksi iso tai paikalla on lapsille tarkoitettu leikkipaikka, lasten mukanaolo aiheuttaa vähiten

häiriötä. Myös vapaaehtoisen käyttäminen lastenhoitoon näyttää olevan yleensä hyvä ratkaisu lasten hoitoon.

Ryhmien kannattaa etsiä mahdollisia erilaisia ratkaisutapoja lasten hoitoon sekä olla yhteydessä verkoston työntekijöihin, sillä lasten mukaan ottamisen mahdollisuus on yksi Luetaan yhdessä -toiminnan tärkeimmistä eduista, mitä esimerkiksi kielikursseilla ei ole.

2.1 Mitä seuraavista oppimateriaaleista ja menetelmistä ryhmänne käyttää? Oppikirjat, muu kirjallinen materiaali, verkko-oppiminen ja toiminnalliset menetelmät. Jos jotain edellä mainittuja ei käytetä, miksi?

Ryhmien käyttämistä materiaaleista suosituimpia ovat muut kirjalliset materiaalit. Näitä kertoo käyttävänsä 50 haastatelluista ryhmistä. Muu kirjallinen materiaali tarkoittaa useimmissa ryhmissä Luetaan yhdessä -verkoston nettisivujen materiaalipankin materiaalien hyödyntämistä. Useiden ryhmien vapaaehtoiset kertovat luovansa tunneille itse monistemateriaaleja, jotka koostuvat esimerkiksi tehtävistä, lehtileikkeistä ja kuvista.

Oppikirjoja mainitsee käyttävänsä opetuksessa 47 ryhmää. Kirjoista eniten käytettyjä ovat Aamu-kirjat. Kirjojen sijaan jotkin ryhmät päätyvät käyttämään monistemateriaaleja, koska oppikirjojen kopiointi on kiellettyä. Osa ryhmistä haluaisi tilata kirjoja kaikille opiskelijoilleen, kun osa ryhmistä on varovaisia tilaamaan kirjoja riittävästi. Kirjojen tilauksessa joutuukin hiukan tasapainottelemaan, sillä verkoston ei ole mahdollista tarjota kirjoja kaikille opiskelijoille, vaikka budjettia kirjoihin onkin melko paljon varattu. Kirjojen tilauksen menettelyssä oli nähtävissä vielä jonkin verran epäselvyyttä, ja verkoston on hyvä selvittää vielä käytäntöä tilattavien kirjojen määrien suhteen.

Ryhmistä 27 mainitsee käyttävänsä opetuksessaan toiminnallisia menetelmiä. Vaikka ryhmistä kovin moni ei näitä menetelmiä käytä, ryhmillä oli erittäin positiivinen suhtautuminen toiminnallisiin menetelmiin, ja monet ryhmät kertoivat, että haluaisivat käyttää enemmän toiminnallisia menetelmiä. Erityisesti erilaiset kielen oppimisen pelit ja laulut kiinnostivat useita ryhmiä. Syinä, miksi toiminnallisuutta ei käytetä, mainittiin usein näiden menetelmien tuntemisen puute, opiskelijoiden vaihteleva kielentaidon taso sekä tilojen kuten kirjastojen sopimattomuus näihin. Verkoston kannattaa jatkaa toiminnallisten menetelmien kartoittamista sekä näistä opettajille tiedottamista.

Verkko-opiskelua mainitsee käyttävänsä opetuksessa 20 ryhmää. Osa näistä ryhmistä lähinnä neuvoo opiskelijoita tutustumaan kielenopetuksen verkkoalustoihin vapaa-ajalla. Moni ryhmä kokee, että verkko-opiskelua tulisi olla tunneilla enemmän, mutta niihin siirtyminen tuntuu syystä tai toisesta hankalalta. Osalla syinä ovat laitteiden puuttuminen, puutteelliset taidot niiden käyttöön tai verkkoalustojen tuntemisen puute. Kielenopiskelu digi-laitteilla on yhä yleisempää Suomessa, ja se verkosto tulee hyödyntämään tätä jatkossa yhä enemmän.

2.2 Millaisille materiaaleille olisi tarvetta tai miten materiaaleja voisi kehittää

Oppikirjoissa käytetyimpiä kirjoja ovat Aamu-sarjan kirjat. Ne saivat myös eniten kritiikkiä niiden vanhakantaisuuden vuoksi. Kirjojen lorut ja tarinat tuntuivat useista hyödyttömiltä ja lapsellisilta. Näiden sijaan kirjoilta toivottiin kirjoja, jotka olisivat lähempänä opiskelijoiden arkea, ja joiden kuvat eivät olisi piirrettyjä, vaan valokuvia. Muutama ryhmä toivoi myös kielikursseilla usein käytettäviä Suomen mestari -kirjoja, mutta nämä ovat valitettavasti verkostolle liian kalliita hankittavaksi.

Monistemateriaalia vapaaehtoisten mukaan on saatavilla riittävästi. Haasteena on enemmänkin oikeanlaisten monistemateriaalien ja tehtävien löytäminen ajankohtaisten teemojen mukaan sekä oikeille tasoryhmille. Materiaalien läpikäymistä vapaaehtoiset pitävän valitettavan aikaa vievänä. Verkoston kannattaa jatkaa monistemateriaalien erittelyä, niin että oikeanlaisten materiaalien löytäminen olisi vapaaehtoisille mahdollisimman helppoa.

Muita ideoita kehityskohteiksi mainittiin muun muassa sanakirjat, dialogi-muotoisia monisteita sekä keskustelutehtäviä, kuvakortteja, digi-laitteita, magneettiaakkoset, karaoke-lauluja, luetteloa toiminnallisiin menetelmiin, luetunymmärtämisen tehtäviä sekä materiaaleja eri teemoista, kuten terveys, hyvinvointi, liikkuminen, suomalaiset tavat ja kulttuuri sekä muita yhteiskunnallisia teemoja.

3.1 Millaiset koulutuksien teemat olisivat hyödyllisiä seminaareissa?

Luetaan yhdessä -verkoston järjestämät valtakunnalliset sekä alueelliset seminaarit saivat paljon kiitosta ryhmiltä. Joillain ryhmillä oli tarkkoja ideoita koulutusten sisällöistä, kun osa ryhmistä toivoi jatkoa samaan malliin tai toiveet olivat hyvin yleisluonteisia kuten ”opetusmenetelmiä” tai ”maahanmuuton teemat”.

Opetukseen liittyvissä teemoissa koulutuksiin toivottiin käytännönläheisyyttä. Seminaareissa puhujien tunnin pituiset esitelmät usein tупpaavat jäämään hiukan teoreettiselle tasolle, jolloin katsojille jää esityksestä vähän konkreettisia työkaluja. Verkoston on hyvä ottaa tämä toive jatkossa paremmin huomioon.

Opetuksen teemoissa eniten toivottuja teemoja olivat hyvin vähän suomea taitavien opiskelijoiden opettaminen sekä luku- ja kirjoitustaidottomien opetus. Myös toiminnalliset menetelmät, verkko-opetus sekä yleiset pedagogiset menetelmät ja tiedot oppimisesta mainittiin useasti. Erilaiset opetuksen eriyttämisen keinot ääntämisen opettaminen, opiskelijoiden rohkaisu ja motivointi, selkokielen käyttö sekä nykyaikainen pedagogiikka mainittiin keskusteluissa. Kaikissa näissä aiheissa korostui teemojen käytännönläheisyys.

Maahanmuuton kontekstiin liittyvää tematiikkaa toivottiin useassa keskustelussa. Näyttää että vapaaehtoiset haluaisivat ymmärtää paremmin opiskelijoiden taustaa ja kulttuureja, ja erityisesti niitä puolia kulttuurissa jotka vaikuttavat oppimiseen sekä opetustilanteissa kohdattaviin kulttuurisiin ristiriitoihin. Erityisesti Islam sekä arabikulttuurit mainittiin useasti ja vaikuttaa, että näiden tuntemus on vapaaehtoisilla heikointa, tai niissä saattaa olla osa-alueita, jotka koetaan olevan osittain ristiriidassa opetuksen tapojen kanssa.

Koulutuksilta toivottiin myös usein kokemusten vaihtoa muiden ryhmien kanssa. Vapaaehtoiset toivoivat, että he saisivat kuulla toisten ryhmien hyvistä käytännöistä sekä ratkaisuehdotuksista yleisimpiin ongelma-kohtiin. Koulutuksissa on aina kahvitauko, jolloin vapaaehtoiset voivat keskustella toistensa kanssa, mutta voisi olla hyvä idea ottaa tämä vuorovaikutus järjestelmällisemmin osaksi virallista koulutusohjelmaa.

Vuosien 2017-2018 aikana useassa koulutuksessa on ollut mukana eri järjestöjen edustajia kertomassa omasta toiminnastaan. Vaikka eri projekteilla on toimintatapoja, joista verkoston vapaaehtoiset voivat hyötyä, eri toimijoiden tai projektien tuntemusta vapaaehtoiset eivät juuri selvityksen keskusteluissa toivoneet. Vaikuttaa, että vapaaehtoiset eivät siis ole kovin yleisesti ole kiinnostuneita kuulemaan muista toimijoista, vaan toivoisivat enemmän heidän opetustaan tukevia käytännönläheisiä aiheita koulutuksiin. Tämä verkoston työntekijöiden on hyvä pitää mielessään valitessaan ja ohjeistaessaan seminaariensa kouluttajia.

3.2 Onko ryhmällänne tarvetta lisäkoulutuksille? Jos on, niin minkä tyyppisille koulutuksille (esimerkiksi ryhmän keskinäinen koulutus, vertaisryhmäkoulutus tai ulkoinen kouluttaja) sekä mistä teemoista?

Tässä kysymyksessä toistuivat ryhmillä usein samat teemat, kuin mitä edellisessä kysymyksessä. Huomattavasti eniten kiinnostusta sai ryhmien välinen vertaisryhmäkoulutus, jossa ryhmät pääsisivät vaihtamaan kokemuksia toistensa kanssa. Tämän tyyppisiin tapahtumiin verkosto voisi esimerkiksi tarjota jonkinlaisen tapaamis pohjan, jonka avulla ryhmät voisivat keskenään järjestää vertaisryhmätapaamisen. Aiheina he voisivat esimerkiksi käsitellä workshop-henkisesti yleisimpiä ryhmien kohtaamia haasteita.

Paikallisiin ja pienempiin koulutuksiin ryhmät toivoivat myös jonkin teeman käytännönläheistä opetusta. Pienissä koulutuksissa esimerkiksi johonkin opetusmenetelmään perehtyminen voi olla helpompaa kuin isoissa koulutuksissa. Osallisena verkossa -hankkeen sekä Lukutaito kaikille kirjan koulutuksista on tullutkin hyvää palautetta ja samantyyliä koulutuksia kannattaa jatkaa tulevaisuudessakin. Näitä aiheita voisivat olla esimerkiksi toiminnalliset menetelmät kuten draaman, musiikin ja pelien käyttö opetuksessa.

3.3 Miten koulutuksissa saatua tietoa on jaettu vapaaehtoisten kesken?

Tällä kysymyksellä verkosto pyrki viestimään vapaaehtoisille, että koulutuksen annin jakaminen muille vapaaehtoisille on tärkeää. Suuri osa ryhmistä jakaakin koulutuksissa saamaansa tietoutta muille vapaaehtoisille, vaikka moni mainitseekin jakavan tätä kevyesti, informaalisti ja epäsystemaattisesti. Verkosto voisi jatkossa miettiä tapoja, miten koulutuksiin osallistuneiden vapaaehtoisten olisi helpompaa jakaa koulutuksien antia muille vapaaehtoisille.

4.1 Toimiiko vastuun jakaantuminen ryhmässänne hyvin?

Suurimmalla osalla ryhmistä vastuun jakautuminen vapaaehtoisten kesken toimii hyvin. Vain kolmessa ryhmässä vastuun jakautuminen ei toimi. Vaikka järjestely on useimmilla toimiva, moni ryhmä kertoo ison osan ryhmän pyörittämisen vastuusta päätyvän vastuuopettajalle. Monelle vastuuopettajalle tämä järjestely on toimiva, mutta osa heistä kertoo saavansa osakseen välillä liikaa hoidettavaa ja toivoisi tehtävien jakautuvan tasaisemmin vapaaehtoisten kesken, tai että vastuuopettajan rooli olisi kiertävä. Usein vastuuopettajat ovat olleet pitkään tehtävässään ja kokevat etteivät oikein osaa delegoida tehtäviä muille.

Tämän suhteen ryhmän vapaaehtoisten kannattaa olla herkkänä ja avoimia toisilleen, sillä yhdenkään vapaaehtoisen ei tule kokea joutuvansa tekemään tehtäviään vastentahtoisesti. Ryhmässä on hyvä olla avoin keskustelun ilmapiiri ja muiden vapaaehtoisten kuin vastuuopettajan on hyvä olla aktiivisia, jotta vapaaehtoistyö olisi kaikille mieluisaa.

5.1 Miten ryhmänne on suunnitellut kauden opetuksen? Tehdäänkö suunnittelu yhdessä vai yksin? Jos ette suunnittele toimintaa etukäteen, miksi?

Verkoston ryhmät suunnittelevat opetuksensa hiukan toisistaan poikkeavilla tavoilla. Selkeästi yleisin tapa on, että vapaaehtoiset sopivat keskenään etukäteen joko kauden alussa tai ennen seuraavaa tuntia seuraavan tunnin yhteisen aloituksen sisällön. Yhteisen aloituksen teemana on yleensä jokin ajankohtainen merkkipäivä tai tapahtuma tai jokin muu teema. Aloituksen jälkeen ryhmät jakaantuvat useimmiten pienryhmiin, joissa kukin vapaaehtoinen on suunnitellut oman ryhmänsä opetuksen.

Monet ryhmistä käyttävät verkoston luomaa vaihtuvaa pohjaa tuntisuunnitelmiksi tai käyttävät verkoston vanhaa opetussuunnitelmaa. Kaikissa ryhmissä yhteistä osuutta ei välttämättä ole.

Monissa ryhmissä suunnittelua ei tehdä juuri ollenkaan, vaan opettajat opettavat kunkin opiskelijan sen hetkisen tilanteen mukaan. Tähän on syynä lähes kaikissa ryhmissä näkyvä opiskelijoiden epäsäännöllinen osallistuminen tunneille. Useissa haastatteluissa vapaaehtoiset kertoivat tehneensä suunnitelmia tunnin kululle, mutta koska paikalle tulleet opiskelijat ovatkin olleet täysin eri opiskelijoita kuin mitä vapaaehtoiset ajattelivat, ovat he joutuneet luopumaan suunnitelmistaan ja keksimään jotain muuta ohjelmaa. Tämä on useissa tapauksissa johtanut tilanteeseen, jossa vapaaehtoiset eivät enää suunnittele tunnin ohjelmaa, vaan keksivät hetkessä opetuksen sisällön opiskelijoiden mukaan.

Tällä etukäteen tehtävien suunnittelemien puuttumisella näyttää olevan sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia opetukseen. Monen haastattelun mukaan suunnitelmien puute on opettanut vapaaehtoisia spontaaniuteen sekä improvisointikykyyn. Tarkkojen suunnitelmien puuttuessa tunnit myös saattavat olla myös luonteeltaan rennompia sekä sosiaalisempia tilaisuuksia, joissa opettajat kohtaavat paremmin kunkin opiskelijan sekä lähtevät liikkeelle tämän tarpeista ja vahvuuksista.

Useat opettajat ovat kuitenkin tyytymättömiä tilanteeseen, jossa he eivät voi koskaan tietää etukäteen keitä tunneille on tulossa paikalle. Moni vapaaehtoinen suhtautuu opetukseen kunnianhimoisesti, ja he haluaisivat suunnitella opetusta, niin että opiskelija saisi kielenopetuksesta maksimaalisen hyödyn. Opiskelijoiden epäsäännöllinen osallistuminen näyttäytyy joillekin

vapaaehtoisille myös opiskelijoiden motivaation puutteena, mikä saattaa vaikuttaa heidän omaan motivaatioonsa.

Vapaaehtoisten tyytymättömyys opiskelijoiden epäsäännöllisyyteen on ymmärrettävää, mutta suurin osa vapaaehtoisista ymmärtää, että toiminnan matalakynnyksisyys on tärkeä osa Luetaan yhdessä -verkoston toimintaa, ja tämä saattaa olla ainoita mahdollisuuksia esimerkiksi kotiäideille osallistua minkään tyyppiseen kielenopetukseen. Tämä valitettavasti johtaa välillä siihen, että opiskelijat osallistuvat tunneille epäsäännöllisesti.

5.2 Tuntuuko, että osaatte opettaa suomen kieltä ja lukemista maahanmuuttajille tarpeeksi hyvin?

Kysymyksellä haluttiin saada tietoa, onko vapaaehtoisilla luottavainen olo oman opettamisen taidon suhteen. Opettamisessa on tietysti aina haasteita. Koska moni vapaaehtoisista ei ole ammattimaisia opettajia, eikä opettajan taustaa vaaditakaan, on ymmärrettävää, että luottamus omaan opetustaitoon ei välttämättä ole aina vahvaa. On kuitenkin tärkeää, että opettajat tietävät, että heiltä ei odoteta ammattimaisuutta, ja että siitä huolimatta vapaaehtoistyö tuntuu mielekkäältä. Kysymyksen yhteydessä pyrittiin kertomaan vapaaehtoisilta, että heidän ei tarvitse ottaa opetuksesta turhia paineita.

Vastauksista näkyi, että suurimmalla osalla vapaaehtoisista on luottavainen omiin opetustaitoihin. Moni korostikin, että he eivät ole ammattiopettajia, mutta kokevat osaavansa opettaa tarpeeksi hyvin. Vastaajat myös korostivat tässä kohtaa sosiaalisuuden merkitystä, mikä antaa enemmän painoarvoa vapaamuotoiselle keskustelulle järjestelmällisen ja kielioppipainotteisen opettamisen sijaan.

Muutamilla vastaajilla oli epävarmuutta omasta opettamisestaan, mikä tuntui stressaavan heitä. Eniten mainittu haaste opetuksessa on luku- ja kirjoitustaidottomien opetus. Tähän vapaaehtoisilla on kaikista vähiten työkaluja, minkä vuoksi erityisesti toiminnallisten harjoitusten käyttöä tulee jatkossakin laajentaa.

5.3 Tuntuuko, että haluaisitte oppia uudenlaisia menetelmiä kielenopetukseen? Millaisia?

Lähes kaikki vapaaehtoiset suhtautuivat positiivisesti ja avoimin mielin uusien menetelmien oppimiseen opetuksen tueksi. Vain muutama ryhmä koki, että heillä on jo hallussa kaikki tarvittavat menetelmät opetukseen.

Eniten toivottiin lisää toiminnallisia menetelmiä, kuten pelejä, leikkejä, keskusteluja, draaman käyttöä sekä piirtämistä. Tämän jälkeen eniten toivottiin verkko-opiskelun menetelmiä. Sekä toiminnalliset että verkko-opiskelun menetelmät ovat jatkossakin verkoston kehittämisen kohteina. Yksi ryhmä myös toivoi ohjeistusta oppilaan tason mukaisen sopivan oppikirjan löytämiseksi.

5.4. Yksi verkoston toiminnan tavoitteista on opiskelijan sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden lisääminen. Miten ryhmässänne pidätte huolta tämän tavoitteen saavuttamisesta ja miten mielestänne onnistutte siinä?

Sosiaalinen toimintakyvyn ja osallisuuden lisääminen on verkoston toiminnan yksi keskeisimpiä tavoitteita, mutta termeinä ne voivat olla epäselviä ja monitulkintaisia. Tämä ei ole ihme, sillä ne toteutuvat Luetaan yhdessä -tunneilla monella eri tavalla. Kysymyksen tavoitteena on toisaalta viestiä vapaaehtoisille tämän tavoitteen tärkeydestä sekä saada tietoa siitä, millä eri tavoin vapaaehtoiset mieltävät nämä termit sekä niiden toteutumisen ryhmässään.

Eniten vapaaehtoiset puhuvat ryhmiensä sosiaalisen luonteen tärkeydestä. Tunneilla tapahtuva opiskelijoiden välinen sekä opiskelijoiden ja vapaaehtoisten välinen vapaamuotoinen vuorovaikutus koetaan olennaiseksi osaksi opiskelijoiden kotoutumista. Näin he saavat ystäviä sekä toisista opiskelijoista että opettajista. Monet vapaaehtoiset kertoivatkin, että he tapaavat opiskelijoita myös joskus tuntien ulkopuolella sekä auttavat heitä vapaamuotoisesti arkeen sekä suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvissä asioissa. Joillekin opiskelijoista Luetaan yhdessä -tunnit ovatkin lähes ainoita perheen ulkopuolisia sosiaalisia tapahtumia.

Toiset ryhmät painottavat sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden lisääntyvän suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin, sekä arkeen liittyvän opetuksen myötä. Heille kotoutuminen näyttäytyi enemmänkin tiedollisen prosessin kautta. Tosiasiassa nämä kaksi puolta ovat osittain päällekkäisiä ja toisiaan tukevia kotoutumisen aspekteja. Osa ryhmistä myös myönsi, etteivät he olleet ennen

selvitykseen liittyvää keskustelua juuri pohtineet syvemmin sosiaalista toimintakykyä ja osallisuuden tavoitteita, mutta keskustelu sai heidät ajattelemaan teemaa syvemmin, mikä oli juuri kysymyksen tavoite.

5.5 Millaisia muita haasteita opetukseen liittyy?

Myös tämän kysymyksen kohdalla vapaaehtoiset mainitsivat, että opiskelijoiden epäsäännöllinen osallistuminen tunneille sekä myöhästely on kaikista yleisin opetusta haastava tekijä. Suurin osa vapaaehtoisista kuitenkin ymmärtää epäsäännöllisyyden olevan seurausta opiskelijoiden vaihtelevista elämäntilanteista sekä esimerkiksi kotiäitien haasteista sovittaa lasten hoitoa yhteen opiskelun kanssa.

Joillekin vapaaehtoisista opiskelijoiden epäsäännöllinen osallistuminen ja myöhästely kielivät motivaation puutteesta, mikä vaikuttaa myös vapaaehtoisten motivaatioon. Joidenkin vapaaehtoisten mukaan motivaation puute näkyi myös siinä, miten opiskelijat oppivat hyvin hitaasti, tai eivät opiskele tai käytä suomea juurikaan tuntien ulkopuolella.

Myöhästelyyn voi olla monta syytä, kuten lasten kanssa liikkumisen vaikeus, kulttuuriset erot aikakäsityksissä tai toiminnan mieltäminen vapaamuotoiseksi opiskeluksi, jota myöhästymisen ei haittaa. Myöhästymisen merkityksestä tunnin kululle kannattaa puhua opiskelijoiden kanssa. Heille saattaa tulla myös yllätyksenä, että vapaaehtoisille olisi tärkeää, että he osallistuisivat tunnille alusta alkaen. Opiskelijoille voi myös sanoa, että olisi hyvä, että he kertoisivat, jos he jäävät pois toiminnasta kokonaan, jotta vapaaehtoiset osaisivat paremmin arvioida opiskelijoiden määrää.

Myös vapaaehtoisten on tärkeää ymmärtää, että matalakynnyksisyys on Luetaan yhdessä -verkoston keskeisiä periaatteita. Tämä valitettavasti johtaa ajoittain opiskelijoiden epäsäännölliseen osallistumiseen. Opiskelijoiden muunlaisesta motivaation puutteesta kannattaa myös puhua opiskelijoiden kanssa, ja miettiä yhdessä voisiko sitä parantaa jollain tavoin.

Muutamit vapaaehtoiset mainitsivat opiskelijoiden heterogeenisyyden haasteekseen. Tämä tarkoitti osalla vaihtelevaa suomen kielen tasoa ja osalla kulttuurisia tai henkilökohtaisia luonteen eroavuuksia. Jossain ryhmissä myös eri heimoihin kuulumisen tai uskonnon suuntaukset aiheuttivat

jännitteitä. Paria poikkeusta lukuun ottamatta ryhmät kuitenkin kertoivat opiskelijoiden tulevan hyvin toimeen toistensa kanssa.

Useassa ryhmässä mainittiin myös pula opiskelijoista tai vapaaehtoisista. Vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden runsaan saapumisen myötä verkosto perusti useita uusia ryhmiä vastaamaan nopeasti kasvaneeseen kielenopetuksen tarpeeseen. Tämän jälkeen turvapaikanhakijoiden määrän laskettua ja saapuneiden käännytysten tai kielikursseille pääsemisen myötä opiskelijoiden määrä on vähitellen laskenut. Tämä on näkynyt joidenkin ryhmien lakkauttamisena sekä opiskelijapulana. Toisaalta myös lähes yhtä monessa ryhmässä oli pulaa vapaaehtoisista. Verkosto on markkinoinut ryhmiä ja tulee jatkamaan markkinointia eri kanavien kautta, jotta ryhmiin saataisiin uusia vapaaehtoisia ja opiskelijoita. Tästä huolimatta tehokkain tapa saada uusia ihmisiä on levittää sanaa toiminnasta omassa tuttavapiirissä.

6. Ryhmänne muita kuulumisia?

Tämän kysymyksen kohdalla halusimme, että ryhmät voisivat kertoa muista ajankohtaisista kuulumisistaan sekä muista mahdollisista ajatuksista, joita emme osanneet kysyä aiemmissä kysymyksissä.

Suurin osa ryhmistä kertasi tämän kysymyksen kohdalla ryhmälleen tärkeitä kohtia, joihin he olivat vastanneet edellisissä kysymyksissä. Useimmat ryhmät myös kiteyttivät kuulumisiaan todeten, että kokonaisuudessaan ryhmällä menee hyvin, ja toiminta on heistä mukavaa ja palkitsevaa. Tämän kysymyksen kohdalla ei noussut toistuvia teemoja, vaan kysymys toimi enemmänkin keskustelun sulkevana tiivistyksenä.

Johtopäätökset

Kokonaisuudessaan selvitys vastasi hyvin sille annettuun kuuteen tavoitteeseensa. Selvityshaastattelut olivat mielenkiintoisia kurkistuksia kymmenien ryhmien arkeen ympäri Suomea. Keskusteluissa vapaaehtoiset avasivat rehellisesti omaa toimintaansa ja kertoivat myös kaunistelematta heidän toimintansa haasteista.

Kokonaiskuvasta voidaan nähdä, että Luetaan yhdessä -verkoston konsepti on toimiva, ryhmät toimivat aktiivisesti sekä he ovat hahmottaneet hyvin oman roolinsa vapaaehtoistyöhön perustuvana kielenopettamisen ryhmänä, jonka tukee opiskelijoiden kotoutumista ja hyvinvointia. Ryhmien tarkoitus ei ole antaa ammattimaista ja tavoitteellista kielenopetusta, vaan opiskelijoiden lähtökohdista lähtevää joustavaa ja sosiaalista opetusta.

Kokonaiskuva ja yksittäiset ilmiöt ovat auttaneet verkoston työntekijöitä kehittämään toimintaa pitkäjänteisellä suunnittelulla sekä reagoimaan nopeasti yksittäisten ryhmien tilanteisiin. Selvityksestä nousi joitain toistuvia ilmiöitä, joista suurin osa on ollut jo ennalta työntekijöiden tiedossa sekä teemoja, jotka ovat olleet työntekijöille uusia. Uusista ilmiöistä useimmat ovat olleet yksittäisiä ryhmiä koskevia paikallisia ilmiöitä, joiden ratkaisun avaimet löytyvät useimmiten ryhmiltä itseltään. Näihin työntekijät ovat pyrkineet tuomaan ratkaisuehdotuksia sekä tarjoamaan apua, jos ryhmä ei itse kykene tilanteita ratkaisemaan.

Verkoston vapaaehtoiset ovat tuoneet runsaasti ideoita ja näkemystensä verkoston kehittämiseen ja selvitys on onnistuneesti saanut heidän äänensä kuuluviin. Haastatteluaineistot ovat kokonaisuudessaan verkoston työntekijöiden käytettävissä, ja sitä tullaan hyödyntämään verkoston tulevaisuuden suunnittelussa.

Selvitys on myös tuonut ilmi, että isoja suuria muutolinjoja Luetaan yhdessä -toimintaan ei tarvita. Haastatteluista ei myöskään käynyt ilmi, että joidenkin tiettyjen alueiden ryhmät kokisivat haasteita, joista verkoston työntekijät eivät olisi olleet jo tietoisia. Useat ryhmät mainitsivat, että heidän vapaaehtoisten kesken käyty keskustelu on ollut hyvä tapa saada vapaaehtoiset refleктоimaan omaa toimintaansa, ja monet heistä mainitsivat tekevänsä näin myös jatkossakin.

On huomion arvoista, että selvitys on keskittynyt ainoastaan vapaaehtoisten näkemyksiin toiminnasta, ja opiskelijoita ei ole kuultu selvityksessä. Tämä tarkoittaa, että toiminnassa voi olla paljonkin kehitettäviä osa-alueita, joita vapaaehtoiset eivät kykene huomioimaan. Jatkossa olisikin suositeltavaa, että tehtäisiin jonkinlaista selvitystyötä opiskelijoiden kokemuksista. Tämä ei varmastikaan tule olemaan kovin helppoa, sillä monet opiskelijat eivät haluaisi kritisoida toimintaa millään tavoin, sillä toiminta on heille ilmaista sekä suomalainen palautteen kulttuuri ei välttämättä ole yleistä opiskelijoiden lähtökulttuureissa. Kielitaidon puute voi olla myös yksi tätä hankaloittava

tekijä. Haasteista huolimatta, opiskelijoiden äänen parempi kuuleminen tavalla tai toisella olisi luultavasti verkostolle hyödyllistä.

Kokonaisuudessaan selvityksen tekeminen on ollut antoisa ja mielenkiintoinen prosessi, joka on antanut varmuutta verkoston työntekijöille, että lähes kaikilla ryhmillä toiminta on toimivaa, hyödyllistä sekä antoisaa niin vapaaehtoisille kuin opiskelijoille.

Verkoston vahvuutena on sadat vapaaehtoiset, jotka tekevät motivoituneita työtä kelloon katsomatta. Verkoston on hyvä ylläpitää ilmapiriä, jonka monet vapaaehtoiset kuvasivat sanoin: ”meillä menee hyvin, mutta aina ollaan avoimia kehittämään itseämme.”